

Ku(in)ka estää nuorten rikoksia? – Tutkimushavaintoja monialaisen yhteistyön käytännöistä

28.03.2019

Elina Pekkarinen, Lotta Haikkola, Noora Hästbacka,
Hannu Karhunen ja Anton Schalin

Nuori2019 – valtakunnalliset nuorisotyöpäivät

NuRi-hanke pähkinänkuoressa 1/3

- Sisäisen turvallisuuden strategian päämääränä ennalta estää syrjäytymistä ja luoda rikollisuuden vähentämisen toimintamalli.
- Kehittämistyön taustalle tarvittiin tietoa. Tietopuutteita:
 - *rikoksilla oirehtivien nuorten tukipalvelujen vaikutuksista -> toimintamalleilla* voi olla jopa rikollisuutta lisääviä ja haitallisia vaikutuksia.
 - Tutkimustietoa toimien vaikuttavuudesta puuttuu.
 - millaisia ohjelmia tai käytäntöjä Suomen kunnissa käytetään – mikä toimii ja mitä tulisi kehittää?

NuRi-hanke pähkinänkuoressa 2/3

- *Nuorten rikollisuuden ehkäisy nuorten, ammattilaisten ja kustannusten näkökulmista* (NuRi) on valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan rahoittama tutkimushanke (2018-2019)
- Hankejohtaja Elina Pekkarinen, tutkijoina Lotta Haikkola, Noora Hästbacka, Hannu Karhunen, Anton Schalin ja viestinnässä toimittaja Terhi Hautamäki.
- Hankkeen ohjausryhmään kuuluivat Minna Piispa, OM (pj), Elina Palola, STM, Tuula Tiainen, YM ja Saija Sambou, OM sekä Heidi Kankainen, SM (ajalla 1.2.2018–10.8.2018).

NuRi-hanke pähkinänkuoressa 3/3

- Tutkimuksen tavoitteena on ollut avartaa ymmärrystä nuorisorikollisuuden ehkäisyyn tähtäävien toimien vaikuttavuudesta neljän osatehtävän kautta:
 1. **Tutkimuskatsaus** toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja kustannustehokkuudesta (kansainvälinen aineisto, 669 julkaisua)
 2. **Kuntatason toimintamallien kartoitus**: Selvitetty käytössä olevia toimintamalleja ja hankkeita (puhelinhaastattelut 64 kuntaan)
 3. **Neljän kunnan toimintamallien tarkastelu**: Analysoitu käytäntöjä ja työntekijöiden ja nuorten kokemuksia (21 haastattelua)
 4. **Alustava vaikuttavuusanalyysi**: Kartoitus vaikuttavuuden ja kustannushyötyjen tarkasteluun (tilastoaineisto)

Nuorisoriikollisuuden ehkäisy ja erilaiset interventiotyypit

Tutkimuskatsauksen ja kuntakartoituksen tuloksia

Taustaa

- Nuoruus on ihmisen elämänkaaressa rikosaktiivisinta aikaa
- Useimmille rikoksia tekeville nuorille kyseessä on ohimenevä vaihe
- Silti kasautumista: Suurimman osan rikoksista tekee pieni joukko nuoria
- Taustatekijöitä: perheen ongelmat, asuinpaikka, vertaisryhmät, yksilölliset piirteet, päihteiden käyttö
- Valtaosa aikuisista taparikollisista on oireillut jo nuorena
- Karkeasti ottaen kaksi lähestymistapaa rikoksiin puuttumiseksi: rangaistuksellinen (rikosoikeudellinen käsittely ja laissa säädetty rangaistus) ja korjaava (tekijän ohjaaminen rikosoik. prosessin sijaan vaihtoehtoisten toimenpiteiden piiriin).

Interventioiden kirjo: lista erilaisista kansainvälisistä interventiomalleista

- Valvonta
- Pelottelu
- Kurinpito
- Restoratiiviset ohjelmat: vahingonkorvaus & sovittelu
- Neuvonta: mm. yksilöllinen neuvonta, mentorointiohjelmat
- Taitovalmennus & terapia: mm. kognitiivinen käyttäytymisterapia, seikkailukasvatus, työelämätaidot
- Monipalvelumallit: yhdistelmä erilaisia palveluja, joko kaikille nuorille sama paketti tai yksilöllinen suunnitelma
- + Syytteistä luopuminen

Yleistä interventioista

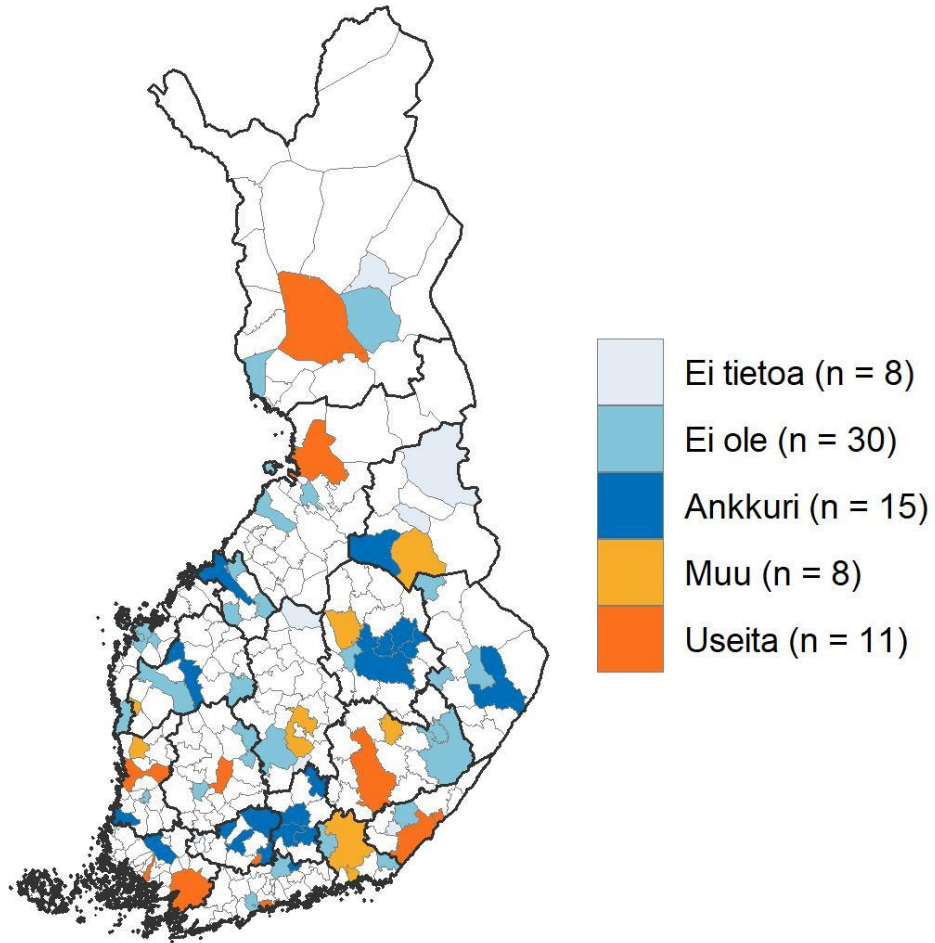
- Nuorisoriikollisuuden torjunnan perustuttava tieteelliseen näyttöön: erot toimintamallien menetelmissä vaikuttavat merkittävästi niiden tuloksiin
- Intervention tulos voi olla myönteinen, neutraali tai haitallinen
- Valvonta ja rangaistuksilla pelottelu tehotonta, jopa haitallista
- Intervention intensiteetti sovitettava nuoren uusintariskin tasoon
- Euroopassa yleinen käytäntö ohjata rikoksiin syyllistyneet nuoret rikosoikeudellisten prosessien sijaan erilaisiin interventioihin

Suomen peruspalveluihin integroitu huoltomalli

- Alkaa kaksi rinnakkaista prosessia: rikosoikeudellinen prosessi ja huolto/palveluprosessi
- Tutkimuksessa tarkastelimme näitä osana peruspalveluihin pohjautuvaa, monen viranomaisen tai toimijan yhteistyötä.
- Keskeistä on varhaisen puuttumisen ajatus
- Verkostoon kytkeytyvät poliisi, oikeuslaitos ja rikosseuraamusala.
- Selvitimme miten prosesseja sovitetaan yhteen ja miten tekoon ja nuoren tilanteeseen puututaan kokonaisvaltaisesti.

Suomen huoltomalli ja tapauskohtaiset käytännöt - kartoituksen tuloksia

- Rikoksiin puuttumista ei ole järjestetty ohjelmaperustaisesti: vahvat peruspalvelut ja lastensuojelujärjestelmä.
- Merkittävä alueellinen vaihtelu käytännöissä.
- Rikollisuutta ehkäiseviä, siihen puuttuvia ja nuoria tukevia toimintamuotoja mainittiin noin 30. Lähes 30 kuntaa, joissa ei nimettyä mallia.
- Ensikertalaisiin kohdistuvia interventioita systematisoitu ja Ankkuri-toiminto yleisin (22 kunnassa), lisäksi 8 kunnassa näpistelijöiden puhuttelumalli.
- Rikoksiin puuttumisen toiminnot integroitu palvelujärjestelmään: Keskeisenä eetoksena tapauskohtaisuus ja eteenpäin ohjaus.
- Puutteita yhteistyön rakenteissa ja käytäntöjen koordinoinnissa.

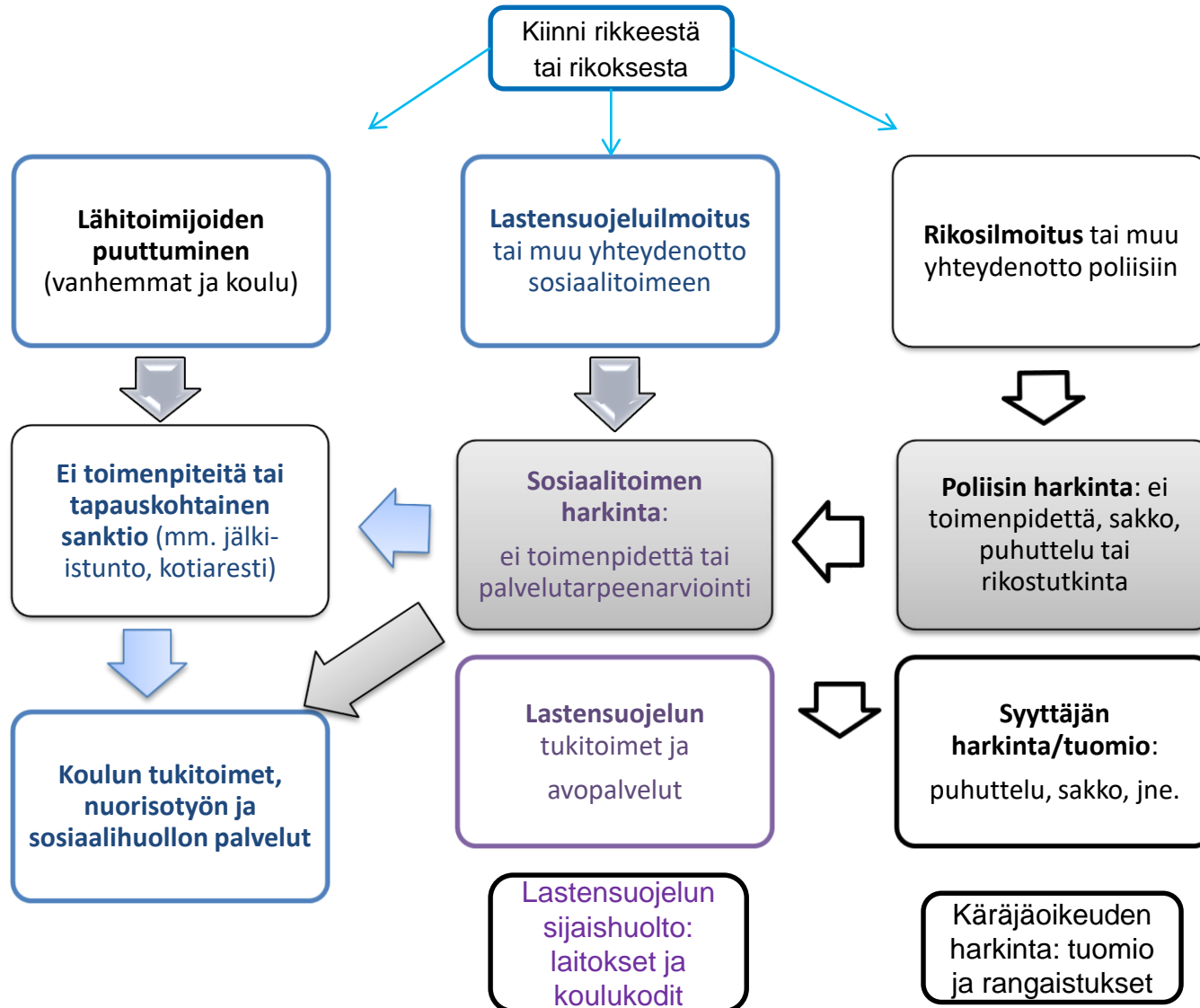

Kartoituksessa selvinneet toimet luokiteltuna

Rikkeen tai rikoksen tehneen kulku palelujärjestelmässä

VALTIONEUVOSTON
SELVITYS- JA TUTKIMUSTOIMINTA

Tuki tehokkaampaa kuin rangaistukset

Esimerkkejä vaikuttavista käytännöistä

Terapeuttiset interventiot ja perhetyön menetelmät

- Yleinen toimintamalli EU:n alueella
- Perheeseen sijoittuva terapia vaikuttavaa: uusintariskin vähentyminen; tuomiot lievempiä; vaikutus sisarusten rikoskäyttäytymiseen; toimiva etenkin lasten kohdalla
- Perheterapian sisältöä:
 - Vanhemmuustaitojen valmennus
 - Nuoren käytössopimukset
 - Positiiviset kasvatusmetodit
 - Vanhempien stressitekijöihin puuttuminen
 - Avioliittoneuvonta, jos tarpeen

Muut terapeuttiset menetelmät

- Multisysteeminen terapia (MST): juuret perheterapiassa, pyritään huomioimaan nuori yksilönä + perhe ja muu sosiaalinen ympäristö.
- MST:n todettu vähentävän uusintarikollisuutta sekä vakavia rikoksia ja antisosiaalista käytöstä – tosin näyttö tässä katsauksessa vaihtelevaa
- Kognitiivinen käyttäytymisterapia: kognitiivisten, sosiaalisten ja ongelmanratkaisutaitojen kehittäminen, käyttäytymisen muutos. Vaikuttavaa erityisesti käytöshäiriöiden kohdalla.
- Mindfulness-terapian menetelmistä lupaavaa näyttöä, joskin vielä melko vähän.

Sovittelu

- Rangaistuksen sijaan rikoksen sovittaminen yhteisölle: vahingonkorvaus, sovinnon muodostaminen
- Sovittelun vaikuttavuus: toimiva menetelmä sekä lievissä että vakavissa rikoksissa (uusintariski huomioiden); toisaalta näyttö vaihtelevaa, yleisesti ottaen pidetään vaikuttavana.
- Tutkimus Suomessa (2010): perusasiat kunnossa, mutta sovitteluun pääsy kiinni yksittäisistä henkilöistä, tekijöitä usein vaikea saada osallistumaan tosissaan.
- Sovittelun kirjava kenttä: toteutus vaihtelee, menetelmää käytetään eri konteksteissa ja eri tavoin – miten voi tutkia vaikuttavuutta?
- Kuntakartoituksessa ei juuri noussut esiin: ei tunneta riittävästi sovittelun lakisääteisyttä?
- Katusovittelu mainittiin viidessä kunnassa

Mentorointi

- Mentorointi: ohjaaminen esimerkin kautta, opetus, nuoren tukeminen (koulutus, työelämä)
- Ehkäisee uusintarikollisuutta korkean uusintariskin nuorilla, erit. emotionaalisen ja käytännön tuen merkitys; mentorin motivaation merkitys (urakeskeisyys vs. vapaaehtoisuus)
- Suomessa ei yhtä selvää mentorointi-mallia
- Yhden aikuisen ja rinnalla kulkijan -malli Lahden etsivässä nuorisotyössä, Kotkan sosiaaliohjauksessa ja Kriitsissä
- Nuoret painottivat työntekijöiden taustan ja kokemuksen merkitystä: pitää olla samaistumispintaa molemmin puolin

Seikkailukasvatus

- Erähaasteet, konkreettisten taitojen opettelu
- Kokemuksellisen opetuksen näkemys: tekemällä oppiminen, henkilökohtainen kasvu haasteiden kautta – onnistumisen kokemukset, itsetunto, kontrollin tunne
- Terapeuttisia elementtejä sisältävät ohjelmat vähentävät uusintarikollisuutta tehokkaasti

Varhainen puuttuminen rikoksiin ja nuorierityinen kohtaaminen

Esimerkkejä Suomen toimintamalleista

Esimerkkejä suomalaisista malleista

- Poliisivetoinen **nuorisorikostutkintaryhmä**: rikosoikeudellinen puuttumisen toimintamalli, jossa alaikäisten nuorten rikokset tulevat ryhmän tutkittavaksi ja sosiaaliohjaajan arviointiin.
- Poliisi- ja nuorisotyöpainotteinen **Ankkuri-tiimi**: rikoksista ensi kertaa kiinni jääneet alaikäiset huoltajineen, jossa poliisi, sosiaalityöntekijä ja nuorisotyöntekijä puhuttavat nuorta rikoksesta ja sen taustoista arvioiden nuoren elämäntilannetta.
- Sosiaalipalveluiden alainen **Nuorten tiimi**: tuottaa monipuolisia sote-palveluja 12–21-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen, ml. sosiaaliohjaus nuorten rikosasioissa eli neuvonta rikosprosessissa.
- Kriminaalihuollon tukisäätiön **Nuorten toimintakeskus**: päihde- ja rikostaustaisille (aikuisille) nuorille suunnattu tukitoiminta, jonka päätavoite on tukea nuoria rikoksista irtautumisessa.
- Aseman Lapset ry:n **Bunkkeritiimi**: kehitetään ja levitetään nuorille suunnattujen sovittelu- ja konfliktinratkaisumenetelmien käyttöä.

Mallien erityispiirteitä ja vahvuuksia

- Oulun rikostutkinnan keskittäminen: nopeus
- Lahden Ankkurin ensikertalaisiin puuttuminen: tehokas tarttuminen tilanteeseen varhaisessa vaiheessa, vahva yhteys nuorisotyönkenttään
- Kotkan Nuorten tiimi: kunnan nuorten palveluiden keskittäminen yhteen, vahva perheystön huomiointi ja pyrkimys vanhempien tukeen, kokonaisvaltainen tuki, ei eteenpäin ohjausta
- Krits toimintakeskus: jälkihoitoon ja kuntoutukseen panostaminen, arkeen suunnattu tuki, vertaisuus, mentorointi
- Bunkkeritiimi: nuorille soveltuvien sovittelumenetelmien kehittäminen, huomio perhetyön, nuorisotyön ja viranomaisverkostojen rajapinnoissa

Ammattilaisten näkemyksiä hyvistä käytännöistä

- Tehokas puuttuminen ensimmäiseen rikokseen: puhuttelu, keskustelu, sovittelu (*minimaalisen puuttumisen* periaate)
- Elämäntilanteen ja rikoksen taustojen arviointi: kartoittaminen, kuuleminen ja huolen herääminen (varhaisen puuttumisen logiikka)
- Tuen tarjoamien nuoren ongelmiin ja taustatekijöihin: palveluohjaus tai työskentelyn jatkaminen (yksilö, ryhmä ja/tai perheen tuki)
- Nuorierityinen työote: ymmärrys nuoruudesta ja nuorista, nuorten rikosten erityispiirteistä, ja rikosprosessin tunteva tiimi tekemässä työtä (neuvonta ja ohjaus)

Nuorten näkemyksiä hyvistä käytännöistä

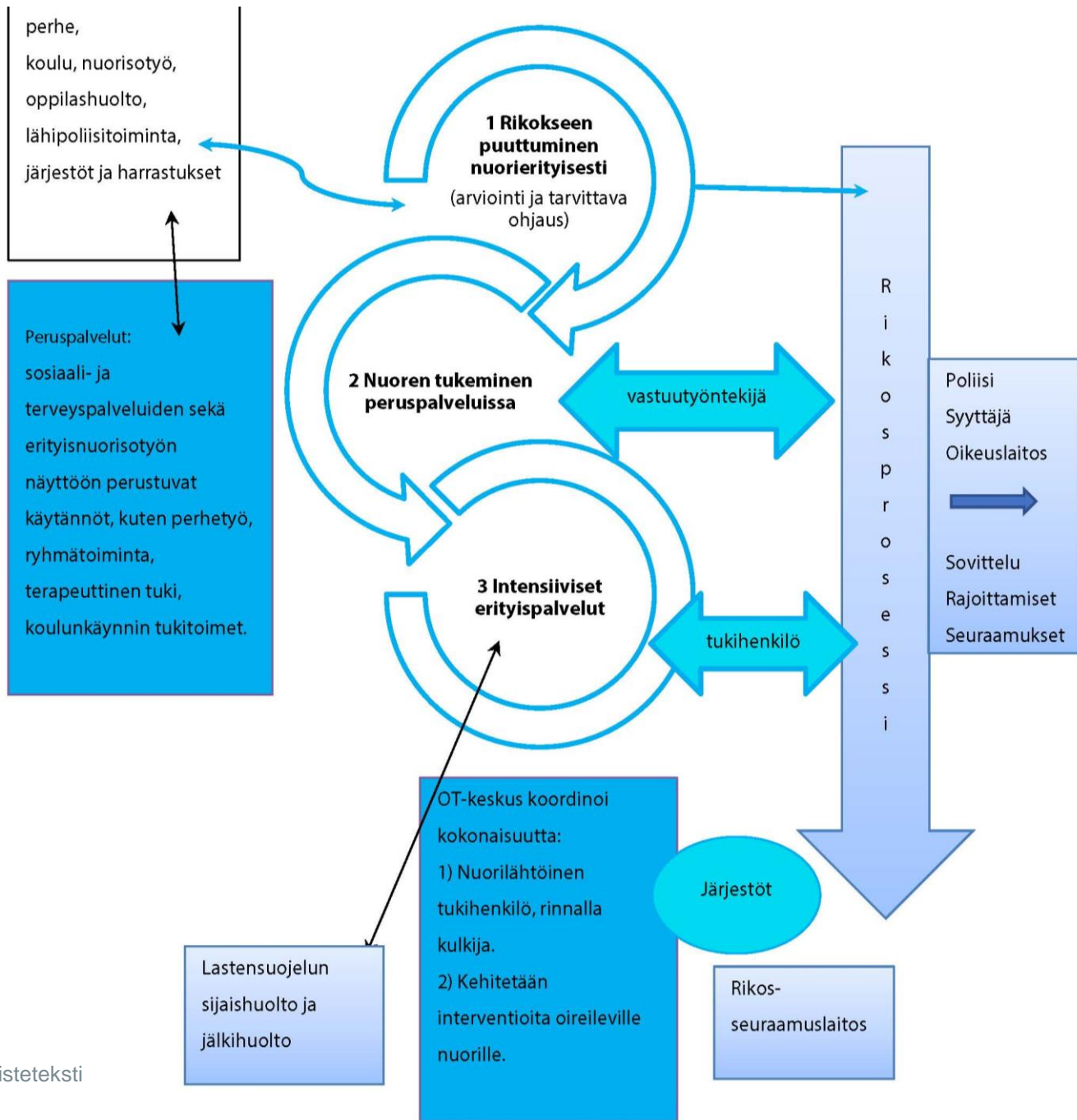
- Nuoret kaipaavat erilaisia asioita: ei yhtä yhdistävää kokemusta.
- Nuoren käyttäytymisen ja tekojen taustoja sekä nuoren omia selitysmalleja tulee ymmärtää.
- Nuoret painottivat työntekijöiden taustan ja kokemuksen merkitystä.
- Kaipuu vertaistukeen ja ryhmätoimintaan huomioitava.
- Arjen sujuvuus ja elämänhallinnan tuki: koulunkäynti, asuminen, vertaissuhteet ja ryhmät.

Nuorten interventioissa huomioitava

- Nuorten ryhmätoiminnan riskinä on rikoskäyttäytymisen leviäminen.
- Ryhmätoiminnan oltava strukturoitua ja hyvin organisoitua, aikuisen läsnäolo tärkeää.
- Nuoren motivaation ja sitoutumisen sekä vaikutusten kannalta toiminnan pakollisuus/ vapaa-ehtoisuus ei ole merkittävää.
- Nuorten näkemykset toimenpiteiden oikeudenmukaisuudesta ovat vaikuttavuuden kannalta tärkeitä.
- Rikoksettomana pysymiseen tulisi kiinnittää huomiota ja palkita siitä.

Yhteenveto ja kehittämiskohtia

- Käytäntöjen kehittämisessä tarvitaan tutkimustietoa!
- Ei vain varhainen puuttuminen, vaan tukipalvelujen kehittäminen ja rikoksen uusijoiden huomioiminen.
- Kehitettävä terapeuttisia menetelmiä, joissa huomioidaan nuorten tarpeet.
- Nuorelle tukihenkilö (koulutettu mentori, ei virkavastuulla toimiva).
- Arviointivälineitä nuorten *riski-tarve*-arvioinnin toteuttamiseen (huomioitava varhaisen tunnistamisen haitallisuus).
- Palvelurakenteiden tasolle selkeä vastuunkantaja/ koordinoiva taho: Huomioitava rikosoikeudellisten ja lastensuojelun prosessien yhteensovittaminen sekä kestot.
- Seurantavälineiden kehittäminen vaikutusten arviointiin.

Kiitos!

Haikkola. L., Hästbacka, N., Karhunen. H., Schalin, A. & Pekkarinen, E. *Kuka vastaa nuorten rikoksiin? - Ammattilaisten, nuorten ja kustannusten näkökulmia palveluihin.*

Raportti julkaistaan 25.4.2019

Lisätietoja: noora.hastbacka@nuorisotutkimus.fi
anton.schalin@nuorisotutkimus.fi

